מצוה הבאה בעבירה

פתחא דסוגייא

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי. הנה באה פרשה זו אחרי פרשת משפטים דבתחילה קודם שיעשה האדם צדקה בממונו צריך לדאות שלא יהיה בממונו חשש גזל דאם לא כן אין הצדקה מועלת לו כלל וכמו דלולב הגזול פסול משום מצוה הבאה בעבירה, וזהו שאמר הפסוק והוסג אחור משפט וצדקה מרחוק תעמוד, דאחר שהוסג המשפט על כרחך גם הצדקה שעושין עומדת מרחוק ואינו מועיל להם כלל. וזהו שאמר הכתוב שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא. ועל כן אמר להם תחילה משפטים ואחר כך ציום על נדבת המשכן (בית הלוי שמות כה א).

ליקוטא דתלמודא

שנו רבותינו (בבא קמא צה.) גבי מצוה הבאה בעבירה שאינה מברך עליה:

ר' אליעזר בן יעקב אומר הרי שגזל סאה של חטין, טחנה, לשה ואפאה והפריש ממנה חלה, כיצד מברך, אין זה מברך אלא מנאץ, ועל זה נאמר בוצע ברך נאץ ה'. עוד אמרו שם: ועד כאן לא קאמר ר' אליעזר בן יעקב התם אלא לענין ברכה, משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה.

ואמרו חכמינו (סוכה כט:) גבי לולב הגזל דלא יצא ידי חובתו:

לולב הגזול והיבש פסול. ואמרו עלה בגמרא שם: לא שנא ביום טוב ראשון ולא שנא ביום טוב שני. בשלמא יבש הדר בעינן, וליכא. אלא גזול, בשלמא יום טוב ראשון משום דכתיב לכם משלכם, אלא ביום טוב שני אמאי לא, אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה. שנאמר והבאתם גזול ואת הפסח החולה, גזול דומיא דפסח, מה פסח לית ליה תקנתא אף גזול לית ליה תקנתא, לא שנא לפני יאוש ולא שנא לאחר יאוש. בשלמא לפני יאוש אדם כי יקריב מכם אמר רחמנא, ולאו דידיה הוא. אלא לאחר יאוש הא קנייה ביאוש. אלא לאו משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה. ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מאי דכתיב כי אני ה' אוהב משפט שונא גזל בעולה. משל למלך בשר ודם שהיה עובר על בית המכס, אמר לעבדיו תנו מכס למוכסים. אמרו לו והלא כל המכס כולו שלך הוא, אמר להם ממני ילמדו כל עוברי דרכים, ולא יבריחו עצמן מן המכס. אף הקדוש ברוך הוא אמר אני ה' שונא גזל בעולה, ממני ילמדו בני ויבריחו עצמן מן הגזל.

רצה לומר אפילו בעולה, ואם כן מאי אפילו, ועל זה הביא המשל וכו', ורצה לומר אפילו הביא הגזל לפני לעולה, ומקודם זה גם כן הכל שלי ואין עול בדבר, אפילו הכי אני שונא אותו (מהר"ם מלובלין).

ביאורא דתלמודא

אין זה מברך אלא מנאץ - ומכל מקום אינו רשאי ליהנות בלא ברכה, ומברך הן המוציא הן ברכת המזון הן שאר ברכות הכל כפי הברכה הראויה לה. ומכל מקום יראה לי שאין מצטרף עם אחרים לזימון שאין קבע לאוכל בעבירה כמו שכתבנו בברכות. וכן אינו מברך על החלה הואיל ואין כאן הנאה אלא ברכת מצוה ואין ברכה לעשיית מצוה בעבירה. ויש חולקין שלא לברך אף ברכת המוציא (מאירי).

בוצע ברך נאץ ה' - גוזל ומברך, בוצע כמו כל בוצע בצע (רש"י). **והבאתם גזול ואת הפסח ואת החולה** – דאף על גב דקרא גבי קרבן כתיב הוא הדין בכל מצות דהוי דאורייתא (תוספות). **מה פסח לית ליה תקנתא** - לאחר זמן להקריבו, שהרי מום קבוע עולמית הוא (רש"י). **אף גזול לית ליה תקנתא** - ילפינן מינה דאין לו תקנה לאחר זמן, ואפילו ביאוש, דשמעינן ליה למריה דמייאש ואמר ווי ליה לחסרון כיס, ואף על גב דלענין מקני אמרינן בבא קמא דקני ליה ביאוש, והוי דידיה, ואפילו הכי אקרובי למזבח לא (רש"י). **הא קנייה ביאוש** - וקרינא ביה לכם משלכם משמע דקסבר ר' יוחנן יאוש כדי קנה (תוספות). **אני ה' שונא גזל בעולה, ממני ילמדו בני ויבריחו עצמן מן הגזל** - מדכתיב כי אני ה' שונא גזל בעולה, ויש להבין מה קאמר בעולה וכי בענין אחר אינו שונא הגזל, אלא על כרחך גם כן הכל שלי ואין עול בדבר, אפילו הכי אני שונא אותו (מהר"ם מלובלין).

אין ברכה לעשיית מצוה בעבירה
(מאירי)

אור תורה

כִּי אֲנִי ה' אֹהֵב מִשְׁפָּט שֹׂנֵא גָזֵל בְּעוֹלָה וְנָתַתִּי פְּעֻלָּתָם בֶּאֱמֶת וּבְרִית עוֹלָם אֶכְרֹות לָהֶם. (ישעיהו סא ח)

כִּי הִלֵּל רָשָׁע עַל תַּאֲוַת נַפְשׁוֹ וּבֹצֵעַ בֵּרַךְ נִאֵץ ה'. (תהלים י ג)

וְאָמַרְתֶּם הִנֵּה מִתְלָאָה וְהִפַּחְתֶּם אֹתוֹ אָמַר ה' צְבָאוֹת וַהֲבֵאתֶם גָּזוּל וְאֶת הַפִּסֵּחַ וְאֶת הַחוֹלָה וַהֲבֵאתֶם אֶת הַמִּנְחָה הַאֶרְצֶה אוֹתָהּ מִיֶּדְכֶם אָמַר ה'. (מלאכי א יג)

האידנא אליבא דשמעתא

מצוה הבאה בעבירה פסולה מדאוריתא או מדרבנן

כתב בתוספות (סוכה ל. ד"ה משום) שמצוה גזולה פסולה בכל המצוות שהם מדאורייתא, וז"ל: 'דאף על גב דקרא גבי קרבן כתיב, הוא הדין בכל מצות דהוי דאורייתא, כדמוכח בריש הגוזל קמא גבי הרי שגזל סאה של חיטין וטחנה ואפאה והפריש ממנה חלה, דאין זה מברך אלא מנאץ'. ע"כ. אמנם בתוספות (סוכה ט. ד"ה ההוא) כתב שמצוה הבאה בעבירה בשאר דברים שאינם כקרבן ולולב, אסור רק בדרבנן. וברמב"ן (פסחים ל"ה.) כתב דמצוה הבאה בעבירה שייך רק במצוה שמהללים בה את ה', וז"ל: 'ושוב מצאתי בתוספות שאמרו דאין בשאר המצות משום מצוה הבאה בעבירה אלא בקרבן ובלולב שמהללין בה'. ע"כ. ובתוספות רבינו פרץ (שם ע"ב) כתב לחלק בין מצוות הבאות לרצות כגון קרבן שבא לרצות על החטא ולולב שבא לרצות על המים, שלא יצא אם באה בעבירה, לשאר המצוות, שאף אם באו בעבירה יצא בה ידי חובתו.

גדר מצוה הבאה בעבירה

בירושלמי (שבת פ"ג ה"ג) חילקו בין הקורע על מתו בשבת והמקריב חטאת בשבת דיצאו ידי חובתן בדיעבד, ואילו האוכל מצה גזולה לא יצא ידי חובה. משום שבמצה גזולה, היא גופה עבירה. מה שאין כן חטאת וקריעה על מת איהו דעבר עבירה. ובקרבן העדה שם ביאר חילוקי הדברים, וז"ל: 'המצוה עצמה היא עבירה שאלמלא לא גזלה לא היה יכול לברך עליה ולקיים המצוה, ובמה שאכלה נעשית עיקר עבירה שאינו יכול לקיים מצות והשיב את הגזלה אשד גזל. אבל כאן הוא עבר עבירה שקרע בשבת אבל אין בקריעה עבירה אלו קרע בבגד זה בחול הלכך יוצא ידי קריעה'.

לברך על גזל

כתב הרמב"ם (הלכות ברכות פ"א הי"ט) דאין לברך כלל על דבר האסור, וז"ל: 'כל האוכל דבר האסור בין בזדון בין בשגגה אינו מברך עליו לא בתחלה ולא בסוף, כיצד הרי שאכל טבל של דבריהם או שאכל מעשר ראשון שלא נטלו תרומותיו או מעשר שני והקדש שלא נפדו כהלכתן אינו מברך, ואין צריך לומר אם אכל נבלות וטרפות או שתה יין נסך וכיוצא בו'. ע"כ. ובכסף משנה שם ביאר דהטעם הוא משום דהוי מצוה הבאה בעבירה, והרי הוא מנאץ וכמו שאמרו ז"ל גבי מצה וחלה. ובאבן האזל שם ביאר דלדעת הרמב"ם לא חל עליה כלל דין חיוב ברכה, ולכן אף בשוגג אין מברך. אמנם הראב"ד שם חלק על דברי הרמב"ם, וז"ל: 'טעה בזה טעות גדולה שלא אמרו שאין מברכין אלא שאין מזמנין עליהם, לומר שאין להם חשיבות קביעות הואיל ואוכלין דבר האסור, והוא כעין אכילת פירות שאין להם קבע לזימון, אבל ברכה תחלה וסוף למה לא יברכו הואיל ונהנו'.

האם בגזל ששילמו לאחר כך שייך תעשה ולא מן העשוי

כתב בהגהות אשרי (סוכה פ"א אות כ"ד) שנחלקו בדין עשה סוכה בתוך הבית ואחר כך הסיר התקרה האם הוי תעשה ולא מן העשוי, ובמג"א (או"ח סימן תרכ"ו סק"ז) כתב לאסור, ובשו"ע (או"ח סימן י"א ס"ו) כתב דהעושה טלית מצמר גזול, פסול. ובביאור הלכה (שם ד"ה מצמר) הביא להסתפק בגזל צמר הטילם לטלית ושילם על הצמר, וז"ל: 'נסתפקתי במי שגזל חוטי ציצית מחבירו, ואחר שהטילם בבגדו שילם לו עבורם או נתנם לו במתנה, אם מחויב לחזור ולהתירם, מי נימא כיון דכתיב ועשו להם בעינן שבעת העשייה יהיה שלו, או תגלי מילתא למפרע'.

הכרעת הדין

גבי הקודע בשבת על מתו פסק בשו"ע (או"ח סימן ש"מ סכ"ח) דאף על פי שחלל שבת, יצא ידי קריעה. וגבי חלוק הגזול פסק (יו"ד סימן ש"מ סכ"ט) דלא יצא ידי קריעה. וביאר בט"ז שם דחלוק הגזול איהי גופיה מצוה הבאה בעבירה, מה שאין כן בשבת. וגבי סוכה כתב בשערי יושר (שער ג פ"כ) לחלק בין אם הסוכה גזולה, לבין אם הסכך גזול, וז"ל: 'דסוכה גזולה כיון שאינה יוצאה מרשות בעליה אין בזה פסול בעצמות הסוכה אלא שהאדם עושה עבירה בשעת קיום מצותו, אבל בסוכה עצמה לא נתחדש שום ענין של עבירה לפסולה, ובעושה עבירה של גזילה בשדה דעלמא, ולא דמי לגזל סכך של מטלטלים דשם בגוף הסכך נעשה העבירה שיוצא מרשות הבעלים'.

עומקא דסוגייא

א. כתב בתוספות (סוכה ל. ד"ה הא) דהא דאמרו דשינוי קונה חשיב מצוה הבאה בעבירה, דיחזויא בעלמא הוא. ועיין ברויטב"א (סוכה כט:) שכתב דמצוה הבאה בעבירה הוא רק למאן דאמר יאוש כדי לא קני וצריך גם שינוי השם ובעת שעושה המצוה משתנה שמו, דאז המצוה עצמה מסייעת למעשה הגזילה. ועיין בשו"ע (או"ח סימן תרמ"ט ס"א) דמחלק בין הגזלן לבין שאר כל אדם שכן יכול לצאת ידי חובתו בלולב הגזול בשאר ימים. ועיין במשנה ברורה (שם סק"ז) שכתב שמכאן משמע דלדעת המחבר לא שני לפני ייאוש או לאחר ייאוש.

ב. גביה קיום פריה ורביה בבן ממזר עיין בשו"ע (אהע"ז ס"א ס"ו) דאף בבן ממזר קיים מצות פריה ורביה, ועיין במנחת חינוך (מצוה א ס"ח) שביאר דאף דהמצוה של הבנים באה על ידי עבירה דביאת איסור, מכל מקום המצות עשה היינו הבנים, והבעילה היא רק הכשר מצוה, דאי אפשר בלא זה. ועיין בשו"ת הר צבי (או"ח ח"ב סימן ע"ו) שהאריך בנידון זה. ועיין עוד בראשית בכורים (בכורות מז:) שהביא לחלק בין מצוה דהמעשה והתוצאה באים כאחד כגון לולב, לבין מצוה דהמעשה והתוצאה באים זה אחד זה כי הא דפריה ורביה.

האוכל דבר האסור בזדון או בשגגה אינו מברך לא תחלה ולא סוף
(רמב"ם)

מראי מקומות

א. בבא קמא צה.
ב. סוכה כט:
ג. סוכה ל. תוד"ה הא
ד. ריטב"א סוכה כט.
ה. שו"ע או"ח סימן תרמ"ט ס"א
ו. סוכה ל. תוד"ה משום
ז. סוכה ט. תוד"ה ההוא
ח. רמב"ן פסחים ל"ה.
ט. תוספות רבינו פרץ שם ע"ב
י. ירושלמי שבת פי"ג ה"ג
יא. רמב"ם הלכות ברכות פ"א הי"ט
יב. הגהות אשר"י סוכה פ"א אות כ"ד
יג. מג"א או"ח סימן תרכ"ו סק"ז
יד. שו"ע או"ח סימן י"א ס"ו
טו. ביאור הלכה שם ד"ה מצמר
טז. שו"ע או"ח סימן ש"מ סכ"ח
יז. שו"ע יו"ד סימן ש"מ סכ"ט
יח. שערי יושר שער ג פ"כ
יט. שו"ע אהע"ז ס"א ס"ו
כ. מנחת חינוך מצוה א ס"ח
כא. שו"ת הר צבי או"ח ח"ב סימן ע"ו
כב. ראשית בכורים בכורות מז: